

VAHE 51

NGAAHI 'AHO MĀLŌLŌ FAKA-PULE'ANGA

FOKOTU'UTU'U 'O E NGAahi KUPU

KUPU

1. Hingoa nounou.
2. Ngaahi 'aho mālōlō Faka-Pule'anga.
3. Tapu ke ngaue 'i ha 'aho mālōlō Faka-Pule'anga.
4. Tu'utu'uni 'i he Fakataha Tokoni ke tapuni 'a e ngaahi fale koloa.
5. Tautea.
6. Ko e ngaahi faka'atā.

Lao Fika 8 'o e 1919, 11 'o e 1970, 18 'o e 1988.

KO E LAO KE TU'UTU'UNI 'A E NGAahi 'AHO MĀLŌLŌ FAKA-PULE'ANGA

[24 Novema, 1919.] Kamata'anga.

1. Ko e hingoa nounou 'o e Lao ni Ko e Lao ki he ngaahi 'Aho Mālōlō Faka-Pule'anga. Hingoa nounou.
2. Ko e ngaahi 'aho 'oku tu'u 'i he kupu ni, 'a ia 'oku pehē— Ngaahi 'aho mālōlō faka-pule'anga.
  - (a) 'Uluaki 'Aho 'o e Ta'u Fo'ou,
'Aho 'Alo'i 'o 'Ene 'Afio ko e Tu'i 'o Tonga 'oku lolotonga Pule,
'Aho 'Alo'i 'o e 'Ea ki he Kalauni 'o Tonga,
Falaite Lelei,
Monite 'o e Toetu'u,
'Aho Tau'ataina—4 Sune,
Fakamanatu 'o e 'Aho Hilifaki Kalauni 'o 'Ene 'Afio ko e Tu'i 'o Tonga 'a ia 'oku lolotonga Pule,
'Aho Konisitutone—4 Novema,
'Aho Fakamanatu 'o e Hilifaki Kalauni 'o 'Ene 'Afio ko Siaso Tupou I—4 Tisema,
'Aho 'Alo'i pea mo e 'aho 'oku hoko mai ki he 'Aho 'Alo'i; pea
  - (b) mo ha 'aho 'e finangalo ki ai 'a 'Ene 'Afio 'i he Fakataha Tokoni mei he taimi ki he taimi ke hoko ko e 'aho mālōlō faka-Pule'anga ia:*

Kuo pau ka hoko ha 'aho 'o e ngaahi 'aho 'a ia kuo fakaha 'i he 'aho Sapate, 'e tauhi 'a e 'aho 'oku hoko mai mo ia 'a ia ko e 'aho

* Kuo 'osi fokotu'a 'a e 'aho 25 'o 'Epeleli ko e 'aho ANZAC DAY—vakai ki he peesi S-1 'o e vahe ni.

monite pea 'e tauhi ia ko e 'aho mālōlō faka-Pule'anga pea ka hoko 'a e 'aho 26 'o Tisema 'i ha Monite 'e hoko 'a e 'aho 'e hoko ki ai 'a ia ko e Tusite ko e 'aho mālōlō faka-Pule'anga. (*Fakatonutonu 'e he Lao 11 'o e 1970.*)

Tapu ke ngaue 'i ha 'aho mālōlō faka-Pule'anga.

3. 'E 'ikai ngofua ke fakamalohi ha taha ke totongi ha mo'ua pe fai ha me'a 'i he ngaahi 'aho mālōlō faka-Pule'anga 'o hangē ko ia 'oku 'ikai ngofua ke fai 'i he 'aho Sapate ka 'e ngofua ke ne fai 'a e ngaahi totongi mo'ua ko ia 'i he 'aho 'e hoko ki he 'aho mālōlō faka-Pule'anga pea 'e tatau hono totongi 'o e mo'ua pe hono fai 'o e ngaue ko ia 'o hangē na'e fai 'i he 'aho mālōlō faka-Pule'anga ko ia.

Tu'utu'uni 'i he Fakataha Tokoni ke tapuni 'a e ngaahi fale koloa.

4. 'E ngofua ki he 'Ene 'Afio 'i he Fakataha Tokoni mei he taimi ki he taimi ke tu'utu'uni ke tapuni 'a e ngaahi fale koloa kotoa pe mo e ngaahi fai'anga ngaue kehe kotoa pe 'i he ngaahi kolo kotoa pe 'o e Pule'anga pe 'i ha kolo pe ngaahi kolo 'a ia 'e tu'u 'i he tu'utu'uni ko ia pea ke mapuni 'a e ngaahi fale koloa pe ngaahi fai'anga ngaue ko ia 'i he 'aho pe ngaahi 'aho 'a ia 'oku tu'u 'i he kupu 2 'o e Lao ni pe 'i ha 'aho pe ngaahi 'aho makehe 'a ia 'e tu'utu'uni 'e he 'Ene 'Afio 'i he Fakataha Tokoni pe tauhi ko e ngaahi 'aho mālōlō faka-Pule'anga.

Tautea 'o hono tuku ke ava 'a e ngaahi fale koloa.

5. 'O ka tu'utu'uni 'aki ha Tu'utu'uni 'i he Fakataha Tokoni kuo fai 'i he kupu 4 ke tapuni 'a e ngaahi fale koloa mo e ngaahi fai'anga ngaue 'i ha kolo pe ngaahi kolo 'o e Pule'anga 'i ha 'aho pe ngaahi 'aho 'a ia 'oku tu'u 'i he tohi tu'utu'uni 'e 'ikai ngofua ki ha taha ke fakaava ha fale koloa pe fai'anga ngaue kehe tuku kehe ha fale kava 'i ha kolo 'o e ngaahi kolo 'oku tu'u 'i he tohi tu'utu'uni ko ia ke fakatau atu pe tu'utu'uni ke fakatau atu 'i ha fale koloa pe fai'anga ngaue kehe ha koloa neongo ko e fa'ahinga fe. Ka 'i ai ha taha te ne maumau'i 'a e kupu ni 'e faka'ilo 'i he Fakamaau'anga Polisi 'o e vahefonua 'a ia kuo fai ai 'a e maumau lao ko ia pea ka 'ilo 'oku mo'oni te ne mo'ua 'o 'ikai lahi hake 'i he \$100 pea ka 'ikai totongi te ne nofo popula 'o 'ikai lahi hake 'i he mahina 'e 2. (*Fakatonutonu 'e he Lao 18 'o e 1988.*)

Ko e ngaahi faka'atā.

6. Ko 'eni 'a e ngaahi me'a 'e 'ikai kau ki he kupu kuo toki hili—

- (a) ko e fakatau atu 'o ha ngaahi faito'o;
- (b) ko e fakatau atu 'o e pata, ma, hu'akau mata, kanomate 'o e manu fahi, ika mata, pea mo e 'aisi 'o 'ikai fuoloa ange 'i he ho'atā malie;
- (c) ko e fakatau atu 'o e ngaahi me'akai 'i he ngaahi fale koloa 'aisi.
- (d) ko e fakatau atu ha me'a ke tanu ha taha pekia.